

Vlaanderen
is landbouw & visserij

DE BIOLOGISCHE LANDBOUW IN VLAANDEREN

Stand van zaken 2016

DEPARTEMENT
LANDBOUW & VISSERIJ

2017

WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW

////////////////////////////////////

DE BIOLOGISCHE
LANDBOUW IN
VLAANDEREN

Stand van zaken 2016

////////////////////////////////////

SAMENVATTING

Ook in 2016 zet de groei van de biologische sector zich in Vlaanderen door op het vlak van productie en marktgroei. In 2015 was België met 18% zelfs de vierde grootste groeiemarkt voor bioproducten binnen de Europese Unie.

Het aantal Vlaamse gecertificeerde biologische landbouwbedrijven neemt toe van 370 naar 430. Er zijn 75 nieuwe aanmeldingen tegenover 15 bedrijven die hun activiteit als producent stopzetten..

Het areaal kent een forse toename met 30%, van 5.343 hectare naar 6.960 hectare, wat in grote mate toe te schrijven is aan een groep omschakelende melkveehouders. Vanaf eind 2017 wordt een verdubbeling van de bio-melkproductie verwacht. Een op de drie omschakelende bioboeren wint vooraf advies in bij Bio Zoekt Boer of een erkend biobedrijfsadviseur. 14% van alle deelnemers aan starterscursussen volgde een starterscursus bio.

De 32 grootste biobedrijven hebben de helft van het biologisch areaal in handen, terwijl de helft van de biobedrijven amper 6% van het biologisch areaal bewerken. Dat weerspiegelt het contrast tussen een grondgebonden dierlijke productie en de kleinschaligheid van de groente- en fruitteelten.

Er zijn 906 marktdeelnemers (exclusief producenten) onder controle eind 2016, 10% meer dan eind 2015. De verwerking en distributie van bioproducten neemt een steeds prominentere plaats in de keten..

Het aantal nieuwkomers is in de voorbije jaren groter dan het aantal stoppers. Een analyse van 88 stoppers over de periode 2010-2016 leert dat meer dan de helft van hen binnen de eerste vijf jaar na hun eerste aanmelding als biologisch producent zijn gestopt. Een potentieel van 738 hectare biologische grond ging hierbij verloren. Een op de drie stopzettingen was definitief en nog een derde van de stoppers keerde terug naar de gangbare landbouw. De helft van de stoppers zijn tuinbouwbedrijven (groenten + fruit + combinaties van tuinbouwteelten). Het aandeel stoppers in de biologische sector (3,8%) ligt in dezelfde lijn als in de gangbare sector (3,5%).

Sinds de inwerkingtreding van het hervormde Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in 2015, daalden de overheidsuitgaven voor de biologische sector licht. Vooral de actualisatie van de bio-hectare-subsidiebedragen in het kader van de tweede pijler van het GLB ligt aan de basis daarvan (-24% in 2015 t.o.v 2014). Daartegenover staat dat de Vlaamse overheidsuitgaven op vlak van de bioketen- en marktontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling, communicatie, promotie en draagvlakverbreding toenamen (+11,50 % in 2016 tov 2015). Ook kunnen biologische landbouwers sinds deze GLB-hervorming aanspraak maken op een vergroeningsbetaling zonder dat ze de verschillende vergroeningsverplichtingen moeten uitvoeren die gelden voor de gangbare landbouwers (466.000 euro vergroeningssteun toegekend aan biolandbouwers in 2015).

In 2016 investeerde de Vlaamse overheid verder in onderzoek. De uitgaven worden geraamd op 864.500 euro en nemen met 6% toe. In vergelijking met vorig jaar zijn er meer initiatieven voor onderzoek in de dierlijke sectoren, met een aandeel van 14% in de totale onderzoeksuitgaven. Onderzoek naar de bestrijding van plagen en ziekten blijft de grootste hap uit het onderzoeksbudget nemen, met 46% van

//

de totale uitgaven. Dit onderzoek maakt vaak deel uit van het gangbaar onderzoek, waar men ook steeds meer op zoek gaat naar geïntegreerde bestrijdingsmethodes en het gebruik van biologische middelen.

De Belgische biomarkt groeide vorig jaar opnieuw met dubbele cijfers. De totale bestedingen in 2016 van biologische producten bedroegen 586 miljoen euro, een stijging met 12%. De groei was het sterkst in het zuiden van het land. Vlaanderen bleef met een stijging van 7% iets achter op het marktgemiddelde. Het totale aantal biokopers steeg tot een niveau van 93% van alle kopers.

Het marktaandeel van bioproducten groeide ook verder door. Binnen de verse voeding is het bio-aandeel in België gestegen van 2,7 naar 3,0%. Het grootste marktaandeel hebben de biologische vleesvervangers. Een op de vier gekochte vleesvervangers is biologisch. Het kleinste marktaandeel hebben de bio-vleeswaren met 0,9%. De grootste groeiers waren de bio-aardappelen en de bio-eieren. Biologische versproducten zijn gemiddeld een derde duurder dan gangbare producten en dit prijsverschil blijft nagenoeg stabiel over de jaren heen. Voor brood, vlees en kip was de bioversie gevoelig duurder dan de gangbare variant. Voor biemelk werd het prijsverschil kleiner. De gezinnen met kinderen met een beperkt inkomen hebben het laagste bio-aandeel van amper 1%. De alleenstaanden, zowel oud als jong, hebben het hoogste bioaandeel van 4 à 6%. De groeiers binnen de biomarkt op lange termijn zijn de tweeverdieners en de welgestelde gezinnen met kinderen.

De klassieke supermarkt blijft het grootste biokanaal met een aandeel van 41,5% in de totale verkopen van biologische producten. Op de tweede plaats volgt het gespecialiseerde kanaal (speciaalzaak/natuurvoeding/overige algemene voeding waaronder ook Bioplanet) met een aandeel van zo'n 31%. De hard discount blijft een kleine speler op de biomarkt maar groeit wel sterk van 5,5% naar 9,4%.

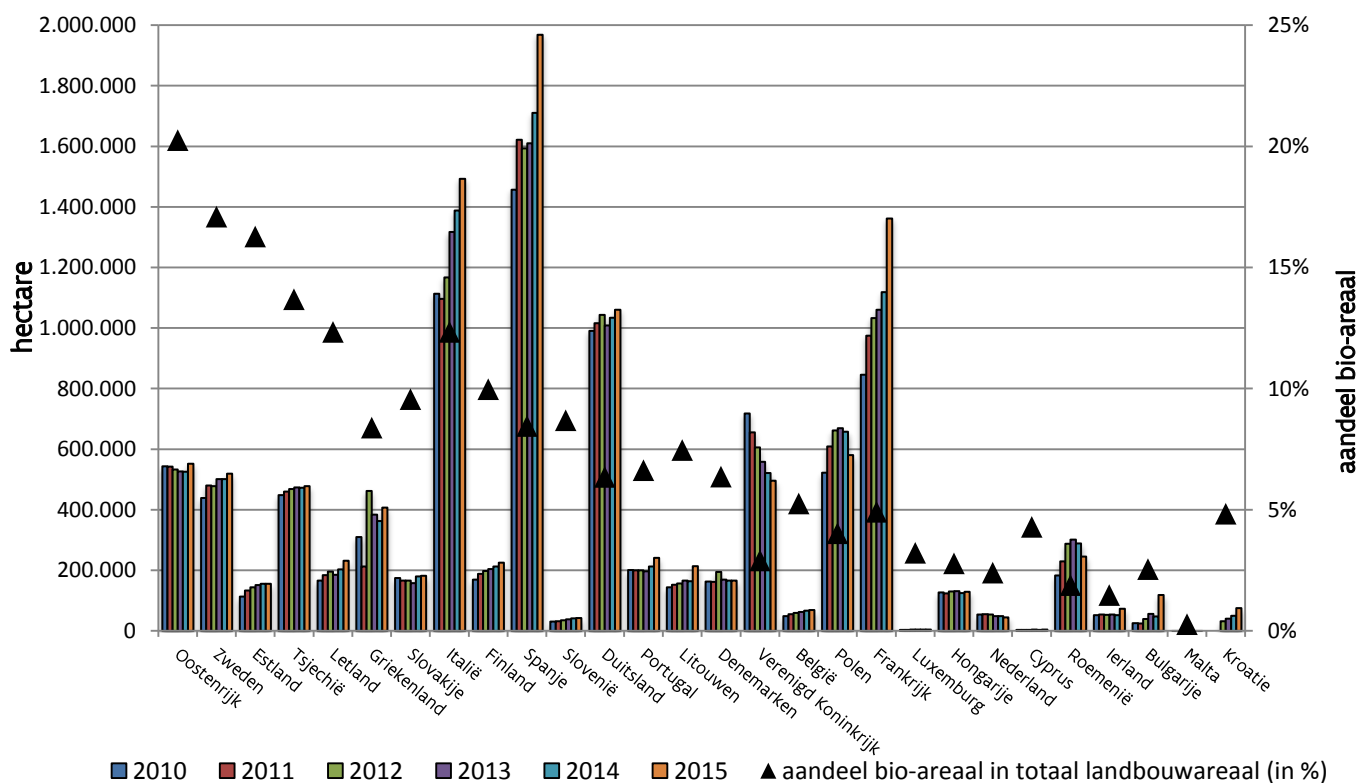

1 BIOLOGISCHE LANDBOUW IN DE EU

1.1 BIO BLIJFT GROEIEN IN DE EU: MEER DAN 6% VAN HET EUROPEES LANDBOUWAREAAL IS BIOLOGISCH

Het Europees bio-areaal nam in 2015 toe met 8%, de sterkste groei sinds 2010 en bedraagt 11,2 miljoen hectare. Het areaal is bijna verdubbeld over een periode van 10 jaar. De lidstaten met de sterkste areaalgroei zijn Kroatië (+52%), Ierland (+41%), Litouwen (+30%) en Frankrijk (+22%). Er zijn ook enkele landen waar het bio-areaal terugloopt zoals Polen (-12%), Roemenië (-15%) en het Verenigd Koninkrijk (-5%). 6,4% van het totaal Europees landbouwareaal is hiermee biologisch of in omschakeling. De landen met het grootste aandeel biolandbouw zijn Oostenrijk (20% biologisch) en Zweden (17%) en de kleinste aandelen vindt men terug in Ierland (1,5%) en Roemenië (2%). België ligt met 5,3% eveneens onder het Europese gemiddelde (Vlaanderen: 0,9%).

Figuur 1: het areaal (omschakeling+biologisch) en het aandeel biologisch areaal in de totale oppervlakte cultuurgrond, per EU-lidstaat, 2010-2015

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat / FiBL

2,15 miljoen hectare of bijna een vijfde van het Europees bio-areaal heeft de status van omschakeling. De grootste aandelen in omschakeling vindt men niet toevallig terug in de lidstaten die het laatst zijn toegetreten. Bulgarije is de absolute uitschieter: 81% van het biologisch areaal is in omschakeling. Daarna volgt Kroatië met 66%. Ook in heel wat andere lidstaten blijft het aandeel in omschakeling hoog. Dit is ook het geval in België, waar het areaal in omschakeling 17% bedraagt van het totaal bio-areaal. Meer dan 80% van het Europees biologisch areaal bestaat uit grasland en akkerbouwgewassen.

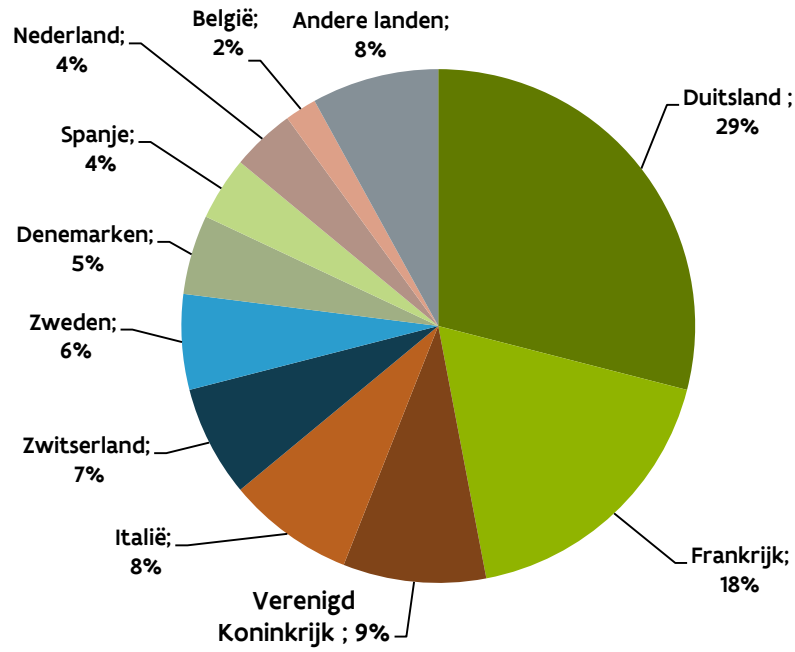
Spanje (1,97 miljoen hectare), Italië, Frankrijk en Duitsland hebben het grootste bioareaal. Deze vier landen hebben samen 53% van het totale Europese biologisch areaal in handen. De bedrijfsleiders van biologische agrarische bedrijven zijn gemiddeld jonger dan in de gangbare landbouw. Twee derde van hen is jonger dan 55 jaar.

1.2 BELGIË IS DE VIERDE STERKSTE GROEIMARKT VOOR BIOPRODUCTEN IN EUROPA

De omzet uit de verkoop van biologische producten op Europees niveau vertoont in 2015 een toename met 13% en bedraagt 29,8 miljard euro. Op Europees niveau domineert Duitsland met een aandeel van 29% in de totale Europese bio-omzet, gevolgd door Frankrijk (18%) en het Verenigd Koninkrijk (9%). België heeft een aandeel van 2%.

Na Spanje, Ierland en Zweden is België met een omzetsijging van 18% de vierde sterkst groeiende markt voor bioproducten binnen Europa (+12% in Vlaanderen).

Figuur 2: aandelen van de lidstaten in de totale Europese omzet van biologische producten, 2015

Bron: FiBL

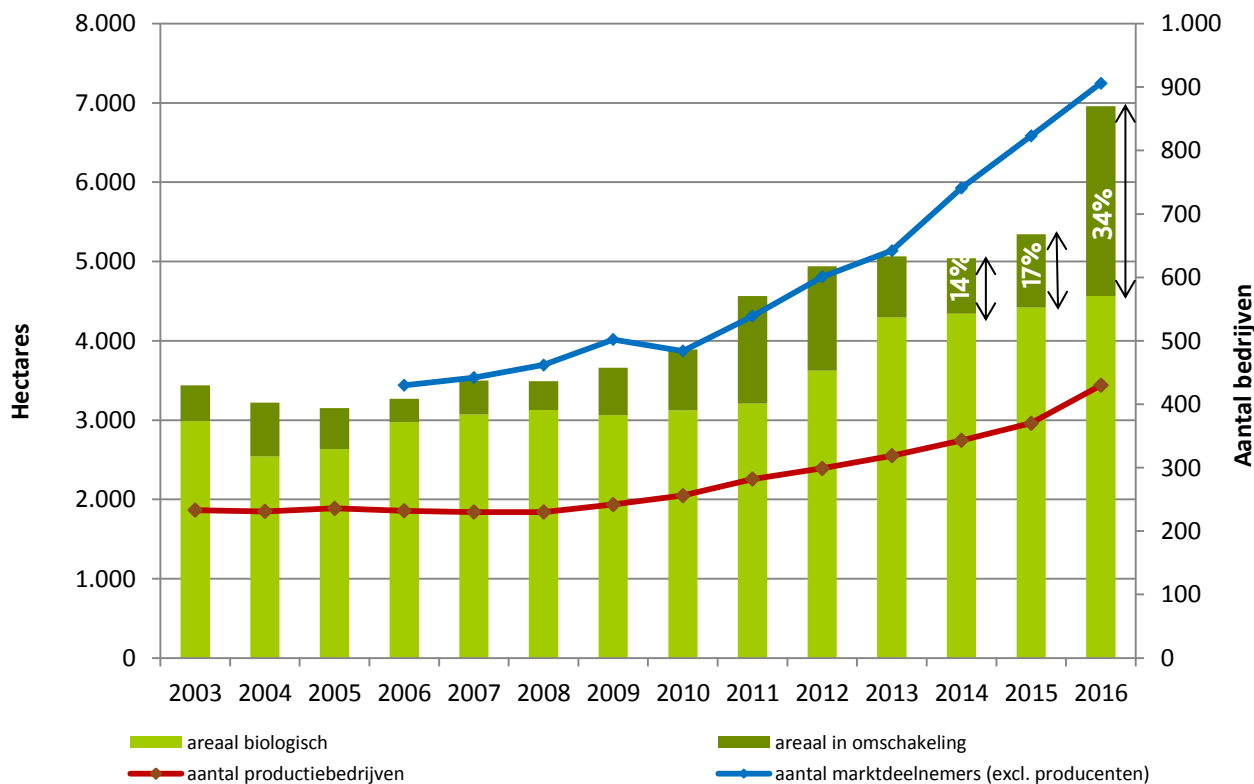

Het aandeel van de retailverkoop van bioproducten in de totale nationale retailverkoop van voedingsproducten is een belangrijke indicator om het belang van de biomarkt aan te tonen in een land. In Denemarken is dat aandeel met 7,6% het grootst, gevolgd door Zwitserland (7,1%) en Oostenrijk (6,5%). In België bedraagt dit aandeel 2,7%.

2 BIOLOGISCHE LANDBOUW IN VLAANDEREN

De nieuwe biologische landbouwbedrijven zorgen samen voor een toename van het bio-areaal met 30% tot bijna 7.000 hectare.. Dit is de sterkste groei sinds het begin van de metingen. De gemiddelde jaarlijkse groei in de periode 2010-2015 bedroeg 7%. Zowel het aantal producenten als het aantal marktdeelnemers onder controle bleven ook in 2016 verder toenemen.

Figuur 3: evolutie van de oppervlakte bio, oppervlakte in omschakeling (linkeras), aantal producenten en aantal marktdeelnemers exclusief de producenten (rechteras), Vlaanderen, 2003-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij

2.1 60 NIEUWE BIOLOGISCHE LANDBOUWBEDRIJVEN IN 2016

Het aantal biologische bedrijven neemt in 2016 toe van 370 naar 430 bedrijven (+16%). Dat is 1,8% van alle Vlaamse landbouwbedrijven. Er zijn 75 nieuwe aanmeldingen en 15 bedrijven die hun activiteit als biologisch producent stoppen. De bedrijven omvatten ook zorgcentra, scholen en onderzoeksinstellingen. Van de 430 producenten zijn er 52 (12%) die ook als bereider gecertificeerd zijn en 46 (11%) die ook als verkooppunt onder controle staan. Op 17 vestigingsadressen zijn er 2 verschillende bedrijfsentiteiten onder controle (bv 1 natuurlijke persoon en een rechtspersoon).

Tabel 1: Vlaamse biologische bedrijven onder controle, nieuwe bedrijven, stopzettingen en nettogroei, per provincie, 2016

aantal actieve bedrijven	onder controle	gestopt in 2016	nieuw in 2016	netto toe/afname t.o.v 2015
West-Vlaanderen	107	4	20	16
Oost-Vlaanderen	85	6	17	11
Limburg	63	2	5	3
Antwerpen	91	0	18	18
Vlaams-Brabant	84	3	15	12
TOTAAL	430	15	75	60

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van TÜV Nord Integra, Certisys en Quality Partner

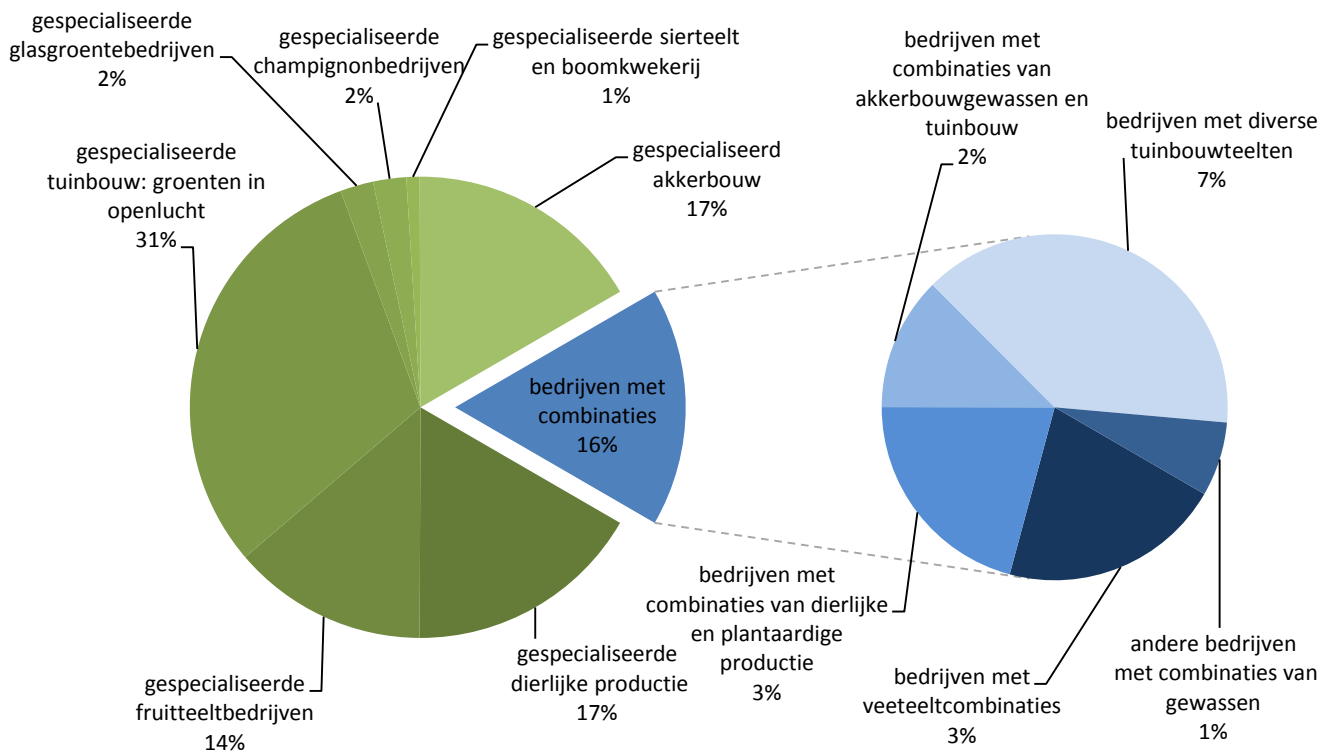
2.2 BIOLOGISCHE PRODUCTIEBEDRIJVEN ZIJN GESPECIALISEERD

84% van alle biologische bedrijven is gespecialiseerd van aard. De overige 16% zijn bedrijven met combinaties van teelten en/of gewassen. De belangrijkste gespecialiseerde bedrijfstakken zijn de gespecialiseerde tuinbouw met groenten in openlucht (31%), de gespecialiseerde dierlijke productie (17%) en de gespecialiseerde akkerbouwbedrijven (17%).

Bij de bedrijven met combinaties zijn de bedrijven met diverse tuinbouwteelten (bv gemengd groenten en fruit) de belangrijkste bedrijfstak (7%). De Europees aanvaarde typologische indeling van de land- en tuinbouwbedrijven wordt in Figuur 4 toegepast op alle biologisch gecertificeerde bedrijven van 2016 en gebeurt op basis van de standaard output methode. Er wordt in dit rapport geen rekening gehouden met eventuele gangbare activiteiten op het bedrijf.

////////////////////////////////////

Figuur 4: typologische indeling van de biologische bedrijven, Vlaanderen, 2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij

2.3 FORSE TOENAME VAN HET BIOLOGISCH AREAAL

Met 6.960 hectare (+30% ten opzichte van 2015) komt het areaal bio eind 2016 op 1,1% van de totale Vlaamse landbouwoppervlakte. Het areaal in omschakeling bedraagt 2.396 hectare, ofwel 34% van het totale biologische areaal (2015: 915 hectare). Dit is toe te schrijven aan de al eerder vermelde melkveehouders. Ook in de categorie "aardappelen, groenten en kruiden" valt een belangrijke toename van het omschakelingsareaal op van 68 hectare in 2015 tot net geen 200 hectare in 2016. Tot slot is er een toename van het areaal bodembedekkers, zoals klavers, van 959 hectare naar 1.344 hectare.

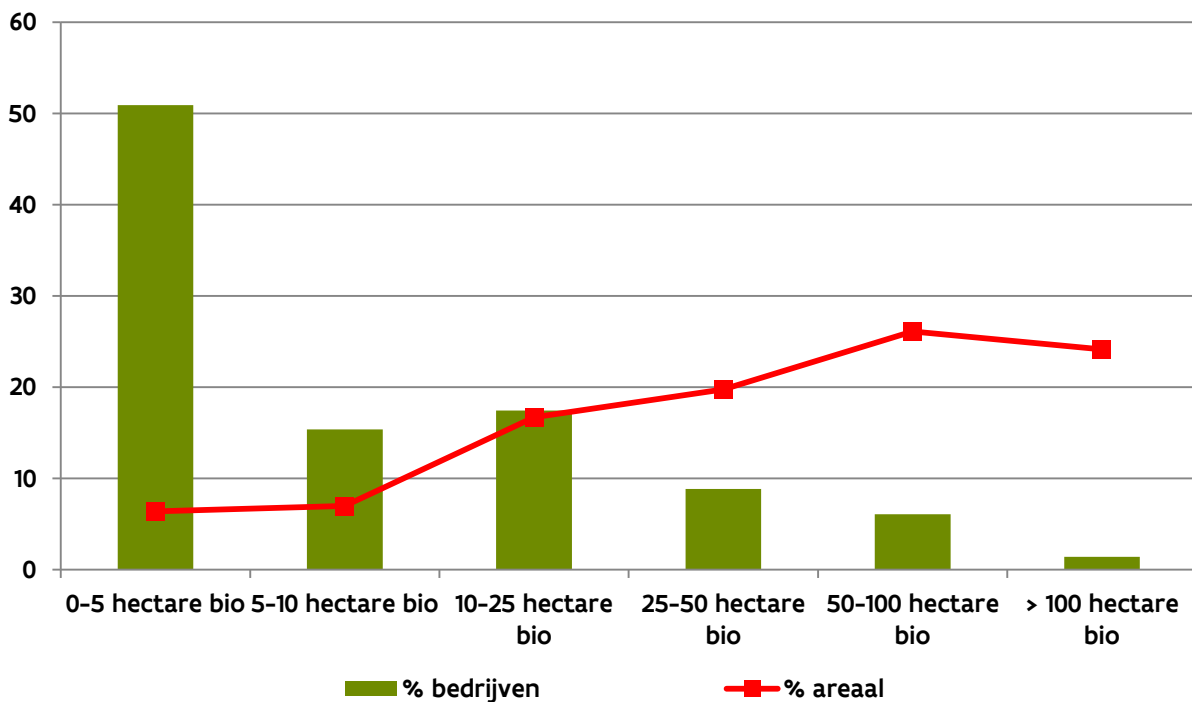
Tabel 2: areaal in omschakeling en biologisch volgens teeltgroepen, 2016, Vlaanderen

	in omschakeling	biologisch	totaal	evolutie 2015-2016	aandeel
akkerbouw (incl. granen, industriële gewassen)	481	544	1.025	+20%	14,7%
bodembedekkers	406	938	1.344	+40%	19,3%
grasland, boomkweek, areaal onder natuurbeheer	1.220	2.100	3.320	+36%	47,7%
sierteelt	2	6	8	+7%	0,1%
aardappelen, groenten en kruiden	197	563	760	+26%	10,9%
fruit	90	413	503	+8%	7,2%
totaal	2.396	4.564	6.960	+30%	100%

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van TÜV Nord Integra, Certisys en Quality Partner

De 32 grootste biobedrijven hebben de helft van het biologisch areaal in handen terwijl de helft van de bedrijven amper 6% van het bio-areaal heeft. Dat weerspiegelt het grote contrast tussen de grondgebondenheid bij de dierlijke productie tegenover de kleinschaligheid die de groente- en fruitproductie kenmerkt.

Figuur 5: aandeel bedrijven en aandeel oppervlakte bio, per groottecategorie, Vlaanderen, 2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van TÜV Nord Integra, Certisys en Quality Partner

Grasland, natuurland en boomkweek nemen zowat de helft in van het biologisch areaal en kenden een toename met 36%.

Graangewassen hebben een aandeel van 79% in de categorie akkerbouw. De belangrijkste teelten in de akkerbouw zijn maïs (207 hectare), tarwe (182 hectare) en triticale (125 hectare).

Tabel 4: aantal biologische dieren onder controle, Vlaanderen, 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
runderen	3.014	2.797	3.040	2.801	2.565	3.161
waarvan melkkoeien	1.224	1.271	1.228	1.434	1.141	1.238
varkens	1.908	2.098	2.824	1.842	3.452	4.578
pluimvee	357.631	346.731	352.900	364.061	409.097	458.036
waarvan legkippen	130.384	131.867	135.495	142.959	168.201	189.607
waarvan moederdieren	99.880	87.810	105.413	106.040	97.780	122.665
waarvan vleeskippen	127.345	127.030	111.968	114.942	143.107	145.661
schapen	3.876	2.578	2.349	1.775	2.132	2.948
geiten	4.134	4.180	4.468	4.710	4.906	5.603
paarden en hertachtigen	196	74	87	74	70	92
bizonkoeien	0	0	0	32	34	33
andere	30	23	54	78	10	0
totaal	370.789	358.481	365.722	375.373	422.266	474.451
totaal exclusief pluimvee	13.158	11.750	12.822	11.312	13.169	16.415

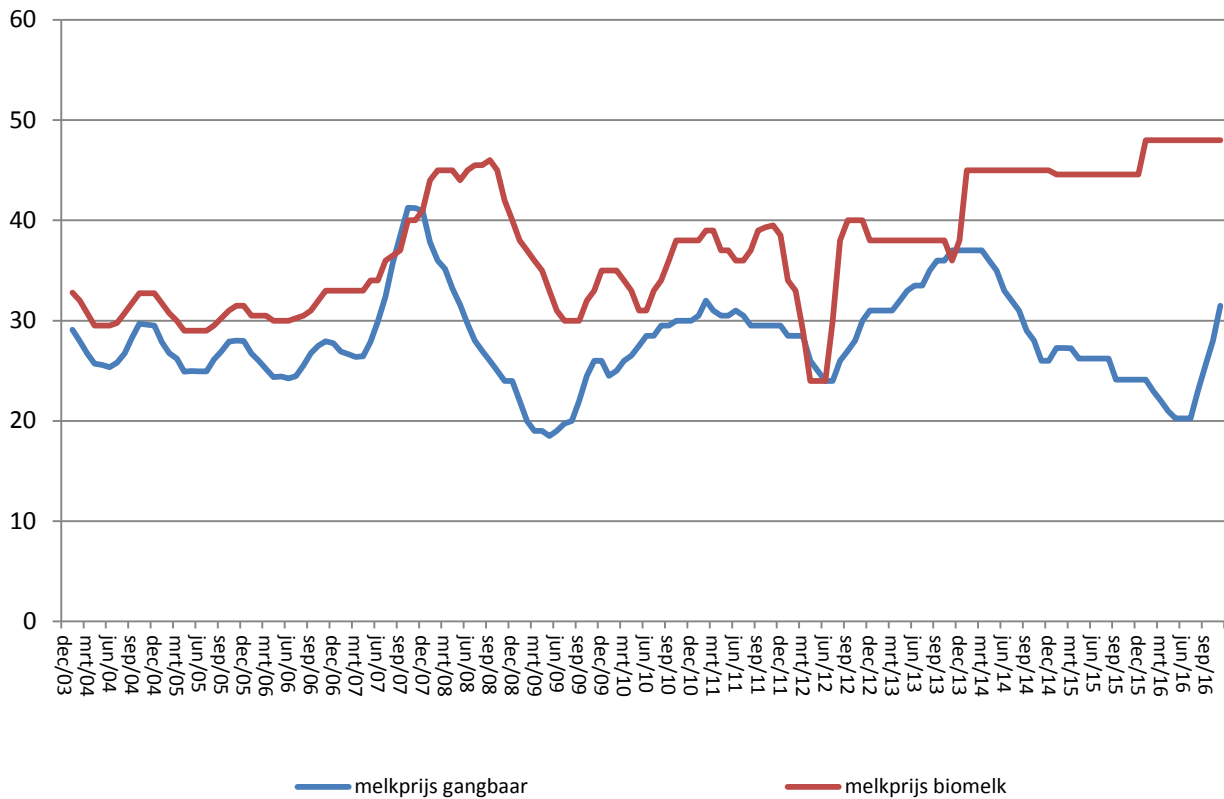
Bron: Departement Landbouw en visserij op basis van TÜV Nord Integra, Certisys en Quality Partner

De sector verwelkomde 12 nieuwe biologische melkveehouders in 2016. Dit zal tegen eind 2017 zorgen voor een verdubbeling van de huidige biologische melkproductie van 7,2 miljoen liter naar ongeveer 13 miljoen liter voor Vlaanderen. De voornaamste trigger voor omschakeling is de beslissing van Friesland Campina om vanaf 1 juli 2016 geen melk meer op te halen bij meer dan 400 bedrijven, met de bedoeling om beter op vraag en aanbod in te spelen. Ook de mogelijkheid tot verkorting van de omschakeltermijn voor melkvee en de stimulerende rol van de provincie West-Vlaanderen verklaren deze trend. De gefaseerde omschakeling zorgt ervoor dat nieuwe biologische melkveehouders in 2016 eerst hun percelen omschakelen. Het jaar erop schakelen ze ook hun dieren om waardoor de melk reeds na 6 maanden als biologisch kan verkocht worden

In de gangbare sector bleef de melkprijs ondermaats, met een herstel vanaf eind 2016. Van het dieptepunt net voor de zomer (20,25 euro per 100 liter) klom de prijs omhoog tot 32 euro per 100 liter in november en december.

De prijs voor biologische melk is een gegarandeerde prijs van 48 euro per 100 liter voor het hele jaar. Dat dekde in 2016 bijna de productiekosten van de bio-melkveehouder, die in een berekening van ILVO en Bioconsult geraamd werden op 49,9 euro per 100 liter biomelk inclusief arbeidskosten voor het jaar 2015.

Figuur 6: gangbare en biologische melkprijs, 2004-2016

Bron: Drietand magazine

2.5 TOENEMEND AANTAL MARKTDEELNEMERS IN DE BIOSECTOR

906 bedrijven met hoofdzetel in Vlaanderen verwerkten, verdeelden, importeerden en/of verkochten biologische producten. Dat is 10% meer dan in 2015. De grootste groep zijn de bereiders, die 36% van alle marktdeelnemers vertegenwoordigen. Er zijn 79 bedrijven die enkel als verkooppunt gecertificeerd zijn. Er zijn 278 bedrijven die verschillende marktactiviteiten combineren, bijvoorbeeld bereider én verkooppunt enz.

Voor een specifiekere omschrijving van de gecontroleerde activiteiten in de keten verwijzen we naar het besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 betreffende de biologische productie en de etikettering van biologische producten en de wijziging van dit besluit van 6 februari 2015. Deze kunnen geraadpleegd worden op www.vlaanderen.be/landbouw/bio.

Tabel 5: aantal marktdeelnemers onder controle (exclusief producenten), Vlaanderen, 2011-2016

marktactiviteit	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Evolutie
enkel verdeler	78	95	122	147	173	184	+6,3%
enkel bereider	226	238	248	283	311	330	+6,1%
enkel verkooppunt	44	51	28	66	71	79	+11,3%
enkel importeur	20	24	28	26	27	25	-8%
enkel exporteur	-	-	-	-	-	10	-
combinatie van meerdere activiteiten (excl. producenten)	171	193	216	219	241	278	+15,4%
uniek aantal marktdeelnemers (excl. producenten)	539	601	642	741	823	906	+10%

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van TÜV Nord Integra, Certisys en Quality Partner

2.6 GROEIENDE BELANGSTELLING VOOR DE BIOLOGISCHE LANDBOUW

Een op drie landbouwers die de stap naar omschakeling zetten in 2016, deed dat na het inwinnen van advies bij de consulent van Bio Zoekt Boer of een door de overheid erkend biobedrijfsadviseur. Bio Zoekt Boer geeft advies op maat van het bedrijf over de omschakelingsmogelijkheden, over de wettelijke implicaties en andere praktische aspecten. Landbouwers kunnen ook nog terecht bij andere erkende biobedrijfsadviseurs voor de opmaak van een bedrijfsplan, startersadvies, specifiek bedrijfsadvies.

Tabel 6: verleende adviezen door Bio Zoekt Boer (BZB) en omschakeling na adviesverlening, 2012-2015

	aantal verleende adviezen BZB aan producenten	aantal omschakelaars na adviesverlening	totaal aantal nieuwe omschakelaars	aandeel omschakelaars na adviesverlening
2012	85	9	34	26%
2013	91	11	35	31%
2014	47	8	39	21%
2015	111	15	52	29%
2016	90	24	75	32%

Bron: Bio zoekt Boer

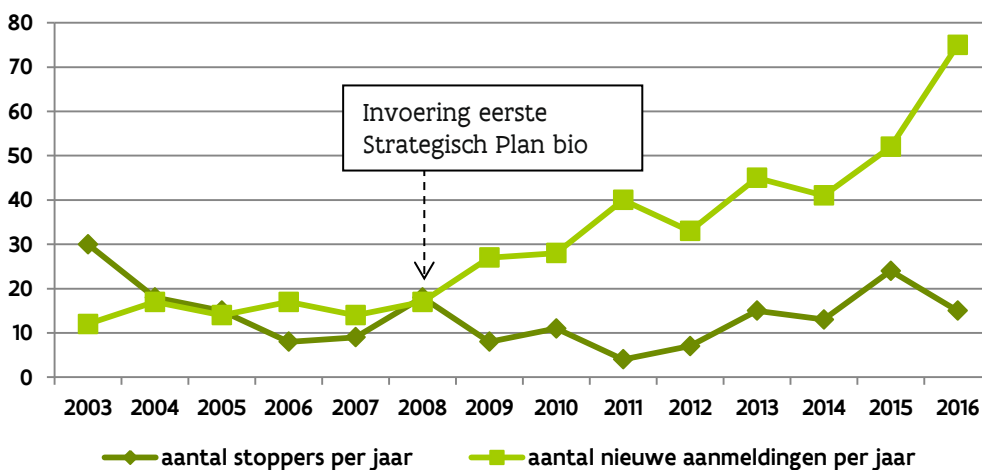
Daarnaast bieden Landwijzer vzw en het Nationaal Agrarisch Centrum starterscursussen aan voor kandidaat-biolandbouwers. Deze gespecialiseerde cursussen kennen over de jaren heen een toenemende belangstelling. Het aantal inschrijvingen verloopt in stijgende lijn. In 2016 telden beide centra 89 inschrijvingen. Dat is ongeveer 14% van het totaal aantal unieke deelnemers aan starterscursussen voor land- en tuinbouwers in Vlaanderen in 2016. In 2012 bedroeg het aandeel inschrijvingen voor starterscursussen bio nog 6,5% van het totale aantal.

3 STOPZETTINGEN IN DE BIOLANDBOUW

3.1 KLOOF TUSSEN AANTAL STARTERS EN STOPPERS WORDT STEEDS GROTER

Van alle biologische bedrijven die zich aanmeldden voor 2010, is 60% inmiddels gestopt. Uiteraard moeten we daar in de eerste plaats tegenover stellen dat er vanaf 2008 jaarlijks veel meer nieuwe aanmeldingen zijn geweest dan stopzettingen. Sinds 2010 stopt jaarlijks gemiddeld 3,8% van de biolandbouwers met hun activiteit. Dit ligt in dezelfde lijn als het aandeel stoppers in de totale landbouwsector (3,5%). (Een deel van de gestopte biolandbouwers stapt echter (terug) over naar de gangbare landbouw, waardoor het reëel aandeel biostoppers op 2,6% uitkomt.) Er is ook sprake van een deel natuurlijke uitstroom door pensionering en/of uit gezondheidsoverwegingen. De onderstaande analyses hebben tot doel om een duidelijker profiel te schetsen van de stopzetters in de tijdsperiode 2010-2016.

Figuur 7: evolutie van het aantal nieuwe aanmeldingen en stopzettingen per jaar, Vlaanderen, 2003-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij

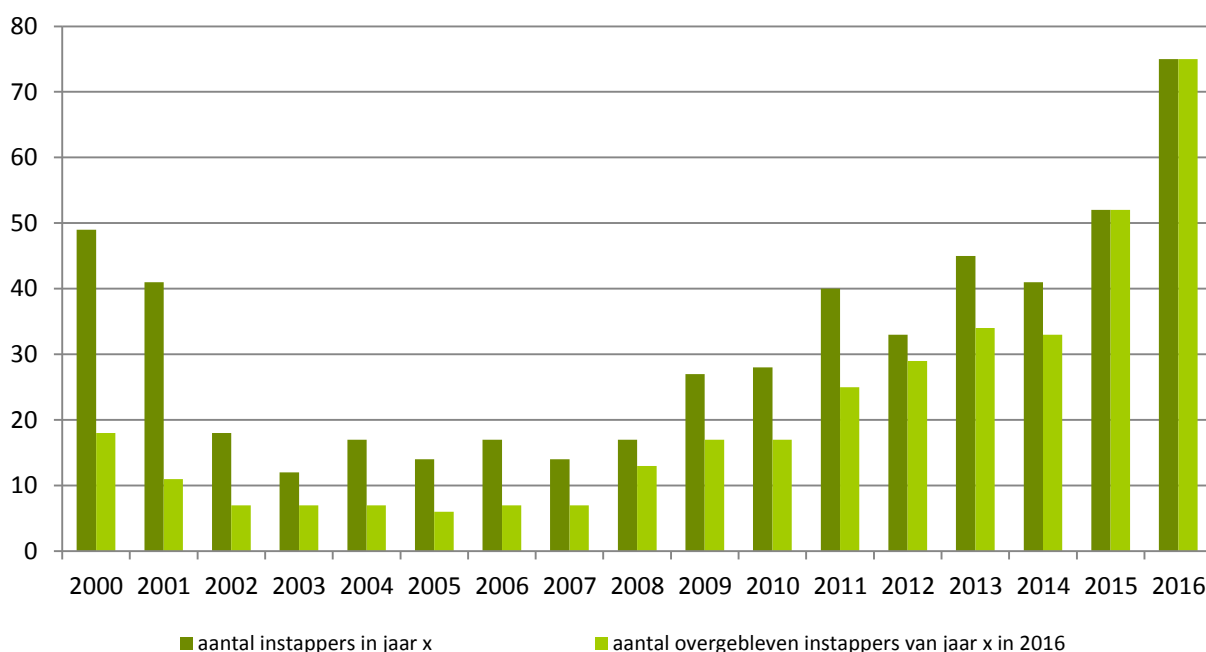
Historisch gezien zijn er twee trendbreuken over de laatste 25 jaar.

- Naar aanleiding van de dioxinecrisis in 1999 werd de hygiëne bij de voedselproductie en de kwaliteit van de voeding in vraag gesteld. Dit zette een groep landbouwers aan om, vanuit een ideologische motivatie, terug te keren naar een ecologisch en ethisch bewustere manier van omgaan met bodem, plant en dier. Dit vertaalde zich in een groter aantal nieuwe aanmeldingen in de jaren 2000 en 2001. Deze bedrijven vertoonden een groter risico op falen door de schaarste aan technische en bedrijfseconomische kennis en het gebrek aan overheidsomkadering op het vlak van onderzoek, vorming en vermarkting. Voorts was de marktsituatie tussen 2002 en 2005 ongunstig en belemmerde de verdere ontwikkeling van de biosector.

- In 2008 lanceerde de Vlaamse Overheid het eerste Strategisch Plan Biolandbouw en werd Bio Zoekt Boer in het leven geroepen. De zekerheid van een wettelijk kader, de positieve perceptie van bioproducten bij de consument en de grotere erkenning van bio zetten heel wat landbouwers aan om de stap naar biologisch produceren te zetten. In Figuur 8 zien we dan ook vanaf 2008 een geleidelijke stijging van het aantal instappers.

Voor de jaren 2000-2006 valt op dat minder dan de helft van de bedrijven die zich in die periode aanmeldden, in 2016 nog biologisch werkt. In de daarop volgende jaren volgt een geleidelijke stijging van het aantal blijvers.

Figuur 8: aantal instappers per jaar (blauw) en aantal overblijvers ervan in 2016, 2000-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij

3.2 STOPZETTINGEN VOORAL IN DE EERSTE VIJF JAAR NA AANMELDING

53% van alle gestopte biobedrijven in de periode 2010-2016 (N=88) deden dat binnen de eerste vijf jaar van hun bestaan als bioboer. De jaren van omschakeling en de eerste jaren volgend op de omschakeling zijn cruciaal voor de instandhouding van het bedrijf. 8 bedrijven stopten binnen het jaar: ze konden meestal niet voldoen aan de opgelegde regelgeving en ondanks hun aanmelding startten ze nooit met hun activiteit. Bij de stopzettingen na minstens 11 jaar is er een deel natuurlijke uitstroom door pensionering. Met deze 88 stopzettingen ging er een potentieel van 738 hectare bio-areaal verloren.

Tabel 7: aantal stopzetters opgedeeld naar aantal jaren activiteit op het moment van stopzetting, Vlaanderen

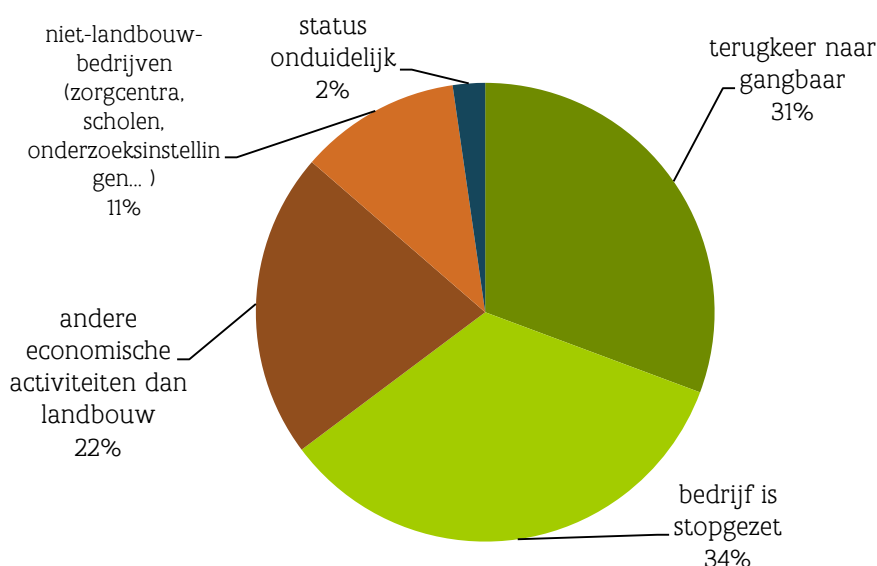
	< 1 jaar	1 t.e.m. 2 jaar	3 t.e.m. 5 jaar	6 t.e.m. 10 jaar	11 t.e.m. 20 jaar	>20 jaar	TOTAAL
2010-2016	8	16	23	16	22	3	88

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Een op de drie biobedrijven zet zijn activiteiten definitief stop en nog een derde keer terug naar de gangbare landbouw. Dit leiden we af uit een analyse van gegevens uit de Kruispuntenbank van Ondernemingen (KBO) en de ingediende verzamelaaanvragen, aangevuld met een telefonische peiling. De pensioneringen maken een derde uit van de definitief stopgezette bedrijven.

Als landbouwers een verzamelaanvraag indienden in het jaar nadat ze hun certificering bij hun controleorgaan opzegden, werden ze beschouwd als teruggekeerd naar gangbaar. Binnen deze groep schakelden landbouwers noodgedwongen weer om wegens afzetmoeilijkheden, wettelijke belemmeringen of door de fysiek veeleisende arbeid. Enkele stopzetters gaven ook aan dat biologisch produceren op kleine schaal te weinig rendabel is.

Figuur 9: huidige status van de gestopte biologische bedrijven in de periode 2010-2016 (N=88)

Bron: Departement Landbouw en Visserij

22% van de stoppers zijn nog economisch actief maar leggen zich toe op andere economische activiteiten zoals verkoop of een of andere vorm van verbreding. Dat zijn bedrijven die volgens het KBO nog actief zijn als onderneming, maar die in het jaar na hun stopzetting als bio-producent geen verzamelaanvraag meer indienden. Die bedrijven kiezen vaak voor een andere activiteit die een beter rendement oplevert. In enkele gevallen speelt de binding tussen producent en vaste afnehmer een rol. Wanneer een afnehmer interesse heeft in bio, kan dat de landbouwer aanzetten om biologisch te gaan telen.

11% van de stopzetters zijn geen professionele landbouwers maar bijvoorbeeld zorgcentra, scholen, onderzoeksinstellingen die tijdelijk experimenteerden met bio.

//

Er zijn diverse redenen achter de stopzetting van biobedrijven. Dat blijkt uit een telefonische bevraging van een 30-tal stopgezette biobedrijven uit de voorbije jaren waarbij gepeild werd naar de reden voor de stopzetting. Tabel 8 geeft een overzicht van de redenen voor stopzetting, opgedeeld volgens de huidige status/activiteit van het bedrijf. Bovenop de 88 stopzettingen waren er nog 13 gekende (veelal intra-familiale) overnames over dezelfde periode 2010-2016.

Tabel 8: status van het bedrijf na stopzetting van de biologische productie en de redenen voor stopzetting

Status van het stopgezet bedrijf	Achterliggende redenen voor stopzetting
bedrijf is stopgezet	<ul style="list-style-type: none"> - pensionering zonder intra-familiale overname - faillissement - teleurstellende ervaring - verhuis/emigratie
bedrijf is teruggekeerd naar gangbare productie	<ul style="list-style-type: none"> - te kleinschalig om de kosten te dragen - fysiek te zwaar - afhankelijkheid van vaste afnemers - te weinig klanten - geen motivatie meer - problemen om aan wettelijke voorschriften te voldoen
bedrijf oefent andere economische activiteiten uit dan landbouw	<ul style="list-style-type: none"> - andere rendabeler activiteit mogelijk op het bedrijf (bv enkel verkoop, bed&breakfast uitbaten, ..)
bedrijf is oorspronkelijk een niet-landbouwbedrijf	<ul style="list-style-type: none"> - tijdelijke en experimentele aard van biologische productie - tijdelijke begrazing van perceel

Bron: Departement Landbouw en Visserij

3.3 HELFT STOPZETTINGEN BIJ BIOLOGISCHE TUIBOWBEDRIJVEN

De typologische indeling van de stopzetters vertoont een gelijkaardige verdeling over de diverse bedrijfstakken, als die van alle huidige biobedrijven. 26 bedrijven zijn gespecialiseerde groentebedrijven (openlucht+glasgroenten), 21 bedrijven zijn gespecialiseerd in akkerbouw en 14 bedrijven zijn gespecialiseerd in dierlijke productie. Deze drie bedrijfstakken omvatten hiermee 69% van de stopzetters.

De helft van de stopzetters zijn tuinbouwbedrijven (groenten + fruit + combinaties van tuinbouwteelten). Met 26 bedrijven zijn gespecialiseerde groentebedrijven het meest vertegenwoordigd, waarvan 17 met groenten in openlucht, 7 met groenten onder glas en 2 met champignons. Daarnaast zijn er ook 21 gespecialiseerde akkerbouwbedrijven en 14 gespecialiseerde dierlijke producenten gestopt. Opvallend is ook dat 6 op de 10 biologische glasgroentebedrijven zijn gestopt. Bij gespecialiseerde akkerbouwbedrijven zijn dat 1 op 3 bedrijven.

////////////////////////////////////

Tabel 9: typologische indeling van de stopzettende biologische bedrijven, 2010-2016, Vlaanderen

Bedrijfstype:	aantal
gespecialiseerd dierlijke productie	14
gespecialiseerde groentebedrijven	26
gespecialiseerde fruitteeltbedrijven	9
gespecialiseerd sierteelt+boomkweek	1
gespecialiseerd akkerbouw	21
totaal gespecialiseerde bedrijven	71
bedrijven met veeteeltcombinaties	4
bedrijven met combinaties van tuinbouwteelten	9
combinaties akkerbouw/ tuinbouw	2
combinaties dierlijk / plantaardig	1
andere combinaties van gewassen	1
totaal bedrijven met combinaties	17

Bron: Departement Landbouw en Visserij

4 EVOLUTIE VAN DE OVERHEIDSUITGAVEN

Onder 'overheidsuitgaven' wordt verstaan de Europese en Vlaamse overheidsuitgaven:

- voor keten- en marktontwikkeling in het kalenderjaar 2016: deze omvatten de werkingssubsidies voor Bioforum;
- voor de stimulering van de biologische productie: deze omvatten o.a. de hectaresteeun van het kalenderjaar 2015, de gesubsidieerde biobedrijfsadvisering van het kalenderjaar 2016 en de overheidsbijdrage in de controlekosten van het kalenderjaar 2016;
- voor onderzoek en kennisuitwisseling in het kalenderjaar 2016: deze uitgaven worden toegelicht in hoofdstuk 5;
- voor communicatie, promotie en draagvlakverbreding in het kalenderjaar 2016.

Tabel 10: overheidsuitgaven voor de biologische sector, x 1.000 euro, 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016	evolucie 2015-2016
keten- en marktontwikkeling	869	755	790	776	823	+6%
biologische productie	1.406	1.334	1.674	1.714	1.260	-36%
onderzoek en kennisuitwisseling	915	905	862	937	1051	+12%
communicatie, promotie en draagvlakverbreding	495	575	574	595	699	+17%
totaal	3.685	3.569	3.900	4.022	3.833	-5%

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Sinds de inwerkingtreding van het hervormde Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in 2015 daalde de totale overheidsuitgaven voor de biologische sector beperkt. Vooral de actualisatie van de bio-hectare-subsidiebedragen in het kader van de tweede pijler van het GLB ligt aan de basis daarvan. Deze subsidiebedragen werden geactualiseerd omdat de Europese Unie bepaalt dat de hoogte van de bedragen niet hoger kan zijn dan de som van de gedeerde inkomsten en de extra kosten die een omschakelende of omgeschakelde biolandbouwer heeft ten opzichte van een gangbare landbouwer. In Tabel 11 wordt een overzicht gegeven van de verschillen in premiebedragen van vóór en na de laatste hervorming van het GLB (PDPOII t.o.v. PDPOIII). Deze gewijzigde bedragen zijn gebaseerd op een studie van het ILVO en het Louis Bolk Instituut. Er werd 845.698 euro aan bio-hectarepremies uitbetaald aan 312 begunstigden voor 2015 (zie Figuur 10).

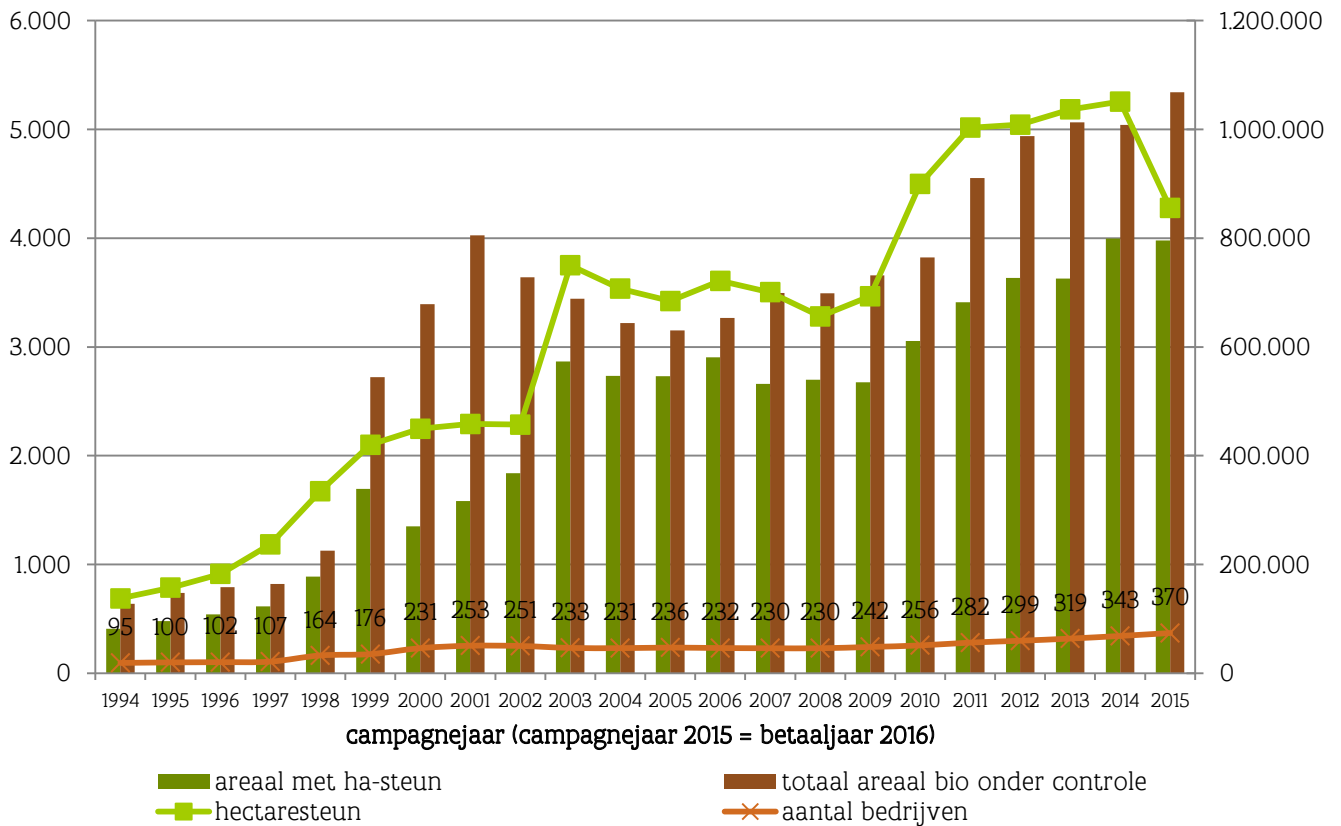
Daartegenover staat dat de Vlaamse overheidsuitgaven op vlak van de bioketen- en marktontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling, communicatie, promotie en draagvlakverbreding toenamen (+11,50 % in 2016 tov 2015).

Tabel 11: bedragen hectaresteen onder PDPO II en PDPO III

type productie	PDPO2	PDPO3	PDPO2 (2-5 jaar)	PDPO2 (> 5 jaar)	PDPO3
	éénjarige akkerbouw en ruwvoederteelten	600	480	360	240
grasland en meerjarige voederteelten	450	300	150	120	120
éénjarige fruit- en groenteteelten en kruiden (<2,5 hectare)	1000	850	800	495	400
éénjarige fruit- en groenteteelten en kruiden (>2,5 hectare)	1000	850	700	380	400
beschutte teelten	1650	1320	990	790	400
meerjarige fruit- en groenteteelten en kruiden	900	860	620	555	210

Bron: Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij, 2015

Figuur 10: bio-areaal onder controle, areaal met hectaresteen (linker-as, in hectare), de uitbetaalde hectaresteen (rechter-as, in euro) en het aantal biologische producenten, Vlaanderen, campagnejaren 1994-2015

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Bovenop de hiervoor omschreven overheidsuitgaven hebben de biologische landbouwers ook nog recht op 1,4 miljoen aan rechtstreekse steun (basisbetaling + vergroeningspremie + eventueel een premie voor jonge landbouwers + eventueel zoekkoeienpremie) in het kader van de eerste pijler van het Europees GLB. De cijfers in tabel 12 hebben betrekking op kalenderjaar 2015. De biolandbouwers kregen gemiddeld 8.443 euro per bedrijf of 279 euro per hectare. Biolandbouwers in het kader van de eerste pijler van het Europees GLB kunnen aanspraak maken op een vergroeningsbetaling zonder dat biolandbouwers de verschillende vergroeningsverplichtingen moeten uitvoeren die gelden voor de gangbare landbouwers (466.000 euro vergroeningssteun in 2015).

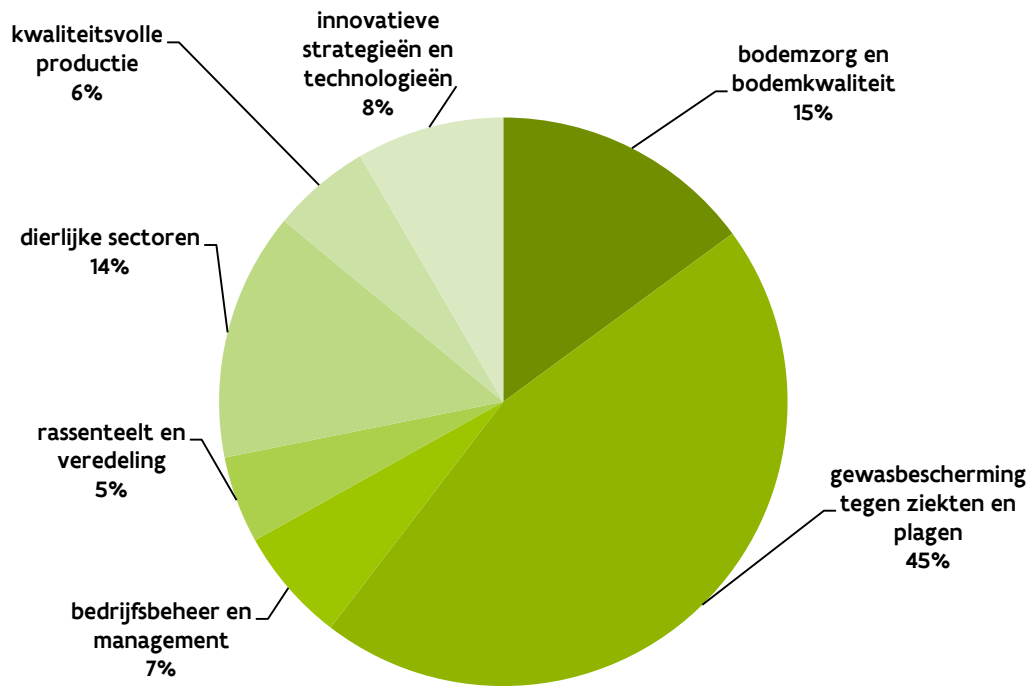

Figuur 11: thematische verdeling van de middelen voor onderzoek in Vlaanderen, 2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij

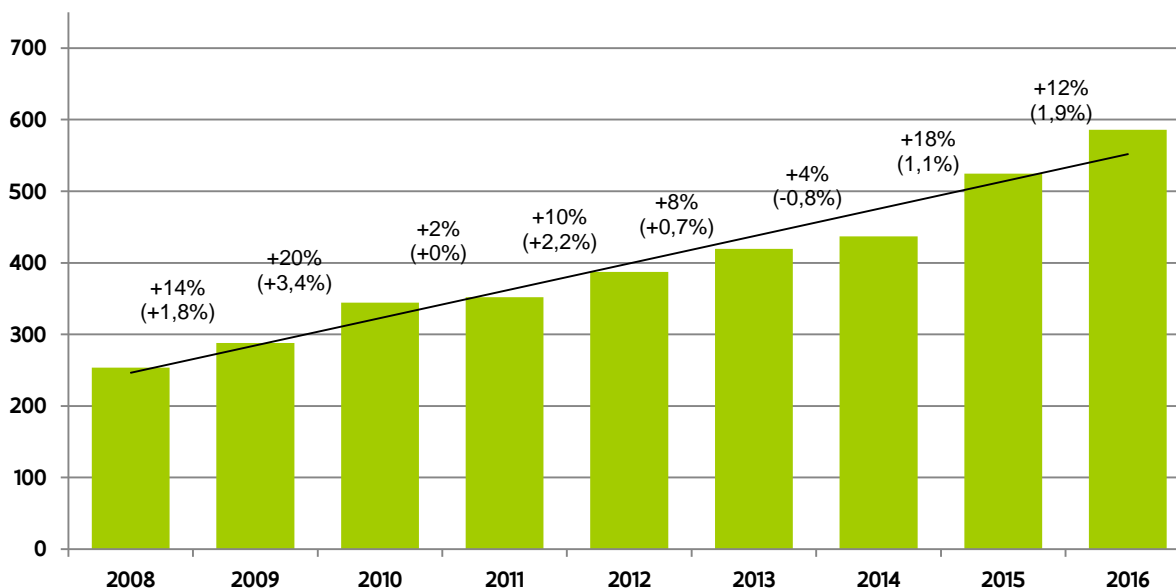
6 DE BIOBESTEDINGEN BLIJVEN TOENEMEN

6.1 BIOBESTEDINGEN GROEIEN OPNIEUW MET DUBBELE CIJFERS IN 2016

De Belgische gezinnen besteedden in 2016 ruim 586 miljoen euro aan biologische producten. Dat was 12% meer dan in 2015. Vlaanderen heeft hierin een aandeel van 257 miljoen of 44%. Met dit aandeel blijft Vlaanderen onder de verwachtingen ten opzichte van een bevolkingsaandeel van 58%. De groei van de biobestedingen is sterker dan de bescheiden groei van 1,9% van de totale voedingsbestedingen en de voedingsinflatie van 2,8%.

De stijging bij bio wordt vooral verklaard door een verdere groei van de penetratie en een hogere aankoopfrequentie. Het totale aantal biokopers bereikte met 93% (penetratiegraad) het hoogste niveau ooit. De gemiddelde aankoopfrequentie steeg van 11 naar 13 keer op jaarbasis.

Figuur 12: totale (*) besteding aan biologische producten door de Belgische gezinnen, 2008-2016, in miljoen euro

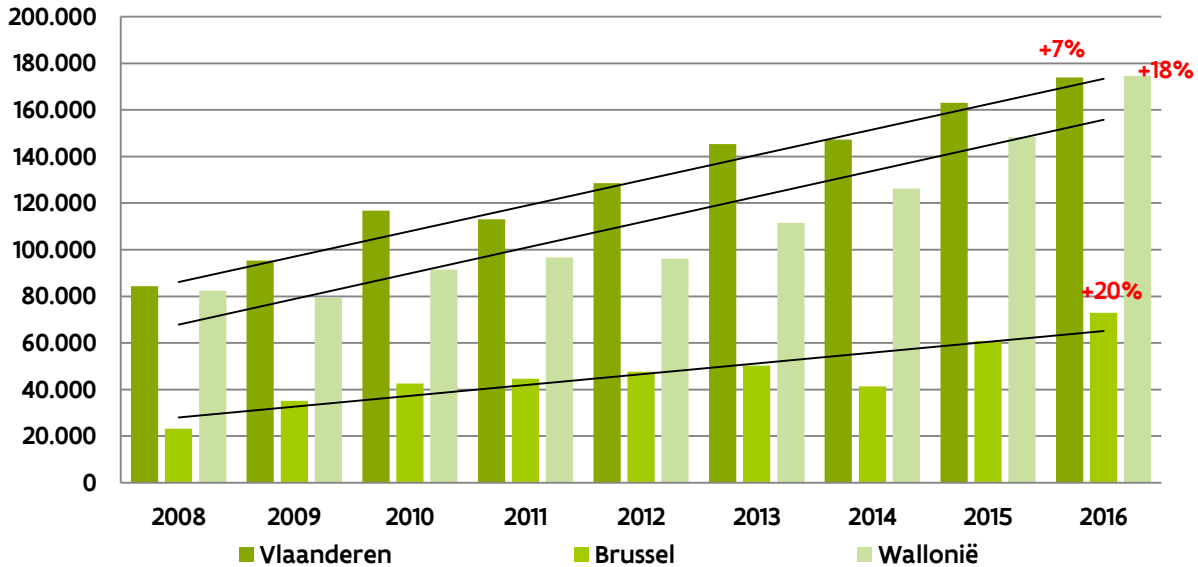
Bron: GfK Belgium voor VLAM

(*) totaal: voeding (vers, diepvries en kruidenierswaren), dranken, drogmetica en non-food (tussen haakjes wordt de evolutie van de totale FMCG besteding weergegeven)

Binnen de overeenkomst met GfK Belgium volgt VLAM de verse voeding op (inclusief diepvries- en kruidenierswaren zoals ontbijtgranen, rijst, droge deegwaren, wijnen en bier). De cijfers verder in deze tekst hebben enkel betrekking op deze uitgebreide verscategorie.

In 2016 groeide deze uitgebreide verscategorië met 13%. De groei was, voor de tweede keer op rij, het sterkst in Brussel (+20%). Vlaanderen bleef met 7% groei iets achter op het marktgemiddelde. Wallonië deed het met een groei van 18% beter dan het marktgemiddelde en komt in absolute cijfers op hetzelfde niveau als Vlaanderen.

Figuur 13: bestedingen verse biologische voeding en dranken (selectie VLAM) in België per gewest, in 1000 euro, 2008-2016

Bron: GfK Belgium

Tussen 2008 en 2016 verdubbelden de biobestedingen in België. De stijging was het grootst in Brussel. Daar zien we een meer dan verdrievoudiging van de biobestedingen in dezelfde periode.

De belangrijke groeiers in 2016 ten opzichte van 2015 waren: fruit- en groenteconserven, verse zuiveldesserts, stokbrood, pizza, aardappelen, wijn, roomijs en sorbet, voorgebakken broodjes, kant-en-klare maaltijden, taart en banket, eieren, bloem en boter. Bij de grootste dalers behoorden: rund- en kalfsvlees, vis, week- en schaaldieren, broodjes, bakmixen en melksustituten (o.a. sojadrinks).

Op lange termijn zijn de winnaars grosso modo dezelfde. Enkel de categorie 'vis, week- en schaaldieren' is sterk gegroeid sinds 2008 maar viel vorig jaar terug. Bij de verliezers op lange termijn behoren: groentesalades, margarine en varkensvlees.

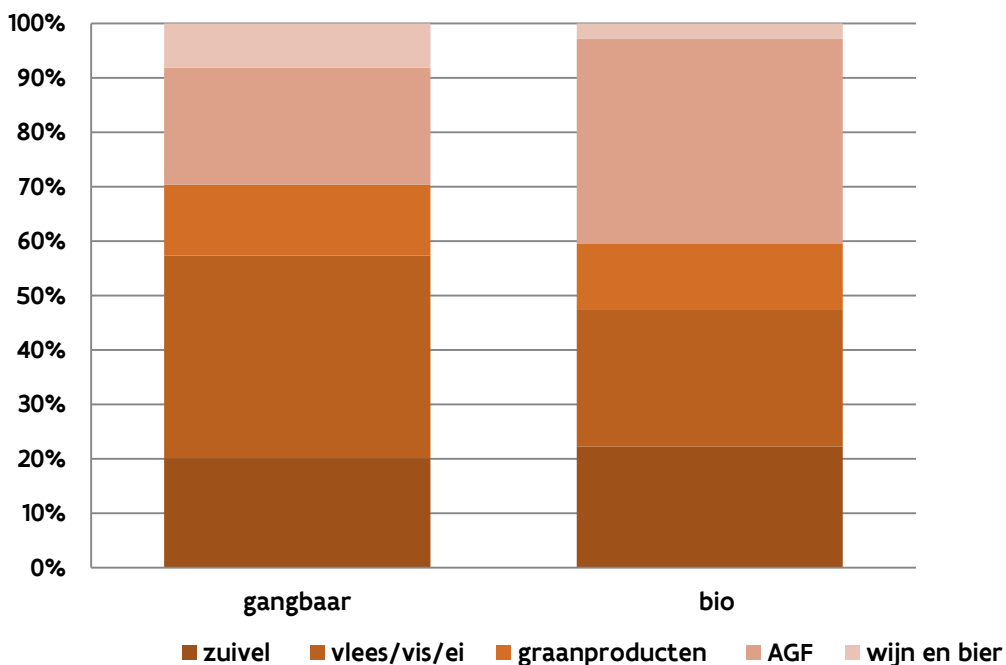
////////////////////////////////////

6.2 AARDAPPELEN, GROENTEN EN FRUIT (AGF) IS VERUIT DE BELANGRIJKSTE BIOCATEGORIE

De biobesteding bestaat voor ruim één derde uit AGF-producten (aardappelen, groenten en fruit). Bij gangbare producten is dit aandeel van AGF slechts een vijfde. De categorie 'vlees, vis en ei' neemt een kwart van de biobestedingen voor haar rekening en is krimpend. Deze categorie is voor de gangbare producten echter veel aanzienlijker (37%). Het zuivelaandeel schommelt zowel bij bio als bij het gangbare circuit rond de 20%. De graanproducten nemen bij bio en gangbare producten ook een gelijkaardig aandeel in: 12%. Wijn en bier tot slot zijn bij bio goed voor 3% van het assortiment tegenover 8% bij het gangbare.

Figuur 14: gekocht assortiment bio vs gangbaar in België

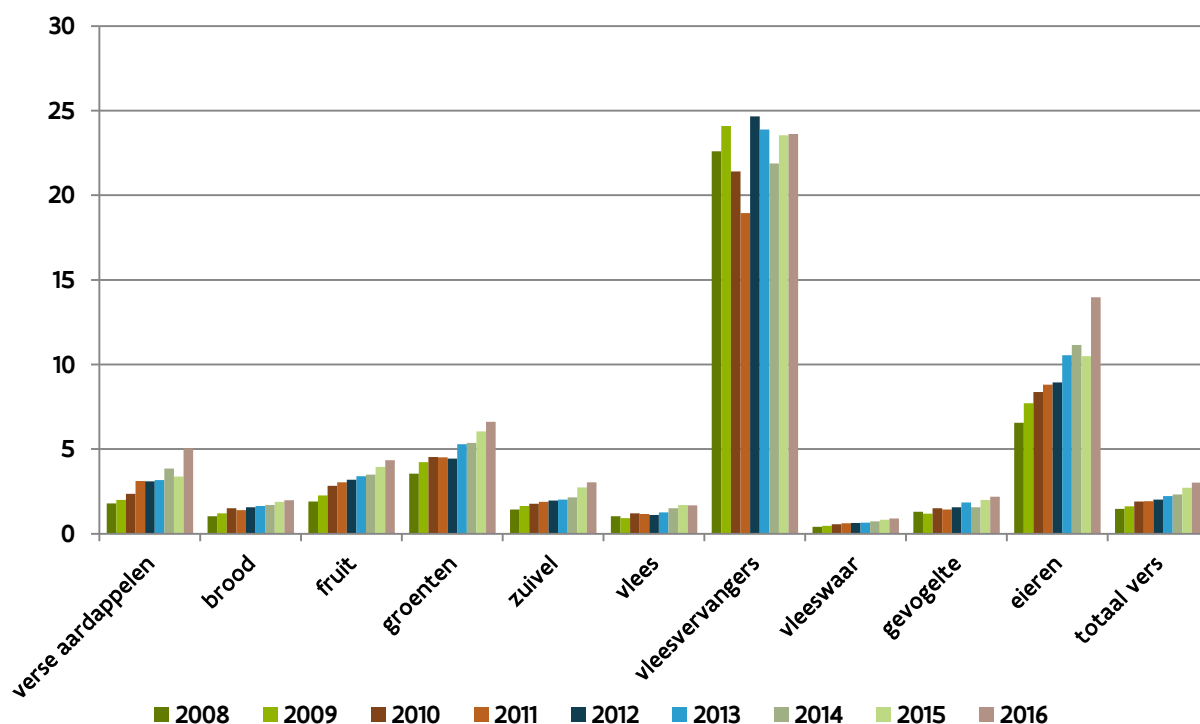
Bron: GfK Belgium

6.3 MARKTAANDEEL BIO STIJGT EN VARIEERT STERK VAN PRODUCT TOT PRODUCT

Het marktaandeel van de biologische versproducten in België blijft beperkt maar groeit gestaag en bedraagt nu 3%. Het marktaandeel van bio verschilt van product tot product. De vleesvervangers hebben met 24% het grootste marktaandeel. Een andere categorie met een hoog bioaandeel zijn eieren. Het marktaandeel van bio-eieren bedroeg vorig jaar 14%. De AGF-categorie heeft een iets hoger bioaandeel dan gemiddeld: 6,6% voor groenten, 4,3% voor fruit en 5% voor aardappelen. Hiermee zijn aardappelen samen met eieren de grootste stijger. Zuivel zit met een bio-aandeel van 3% op het gemiddelde. Brood, gevogelte en vlees zitten onder het gemiddelde. Vleeswaren bengelen achteraan met het laagste bioaandeel van 0,9%.

Figuur 15: evolutie marktaandelen bio vers per categorie, in % van de bestedingen, 2008-2016, België

Bron: GfK Belgium voor VLAM

6.4 HET AANTAL BIOKOPERS OP HOOGSTE PEIL OOI

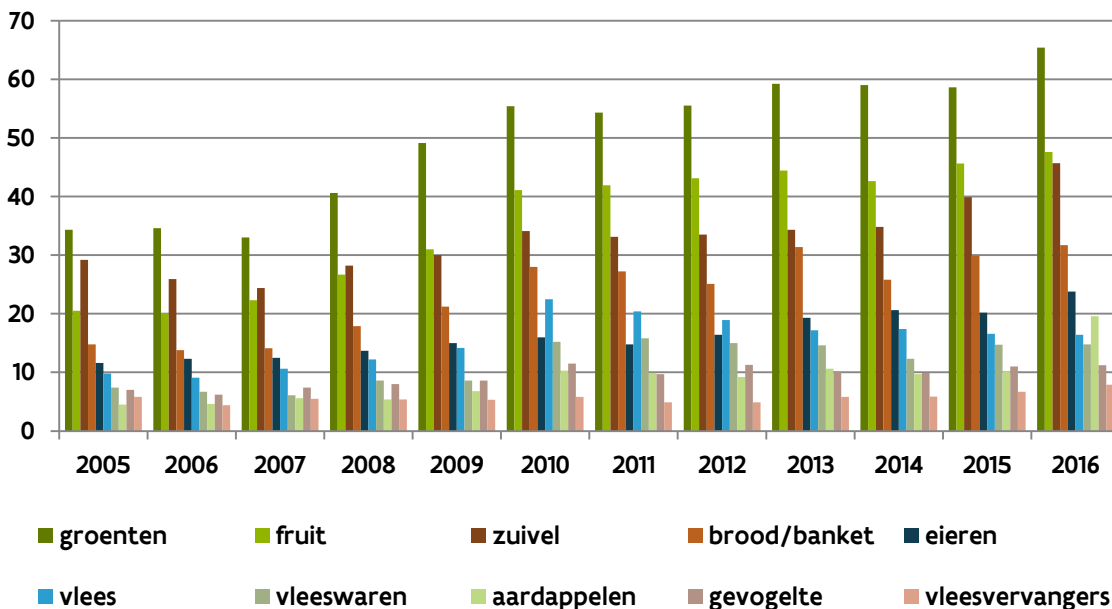
Het aantal kopers die op jaarbasis minstens eenmaal een vers bioproduct kopen, steeg vorig jaar tot boven de 90%. Het aantal biokopers bereikte hiermee een hoogtepunt. De biobestedingen worden voor 60% gerealiseerd door gezinnen die minstens wekelijks bio kopen. Deze groep maakt 11% uit van de kopers. Het aandeel van deze frequente biokopers neemt toe.

Binnen de productgroepen zijn er grote verschillen in kopersaantallen. Het aantal kopers steeg in 2016 voor alle categorieën behalve voor vlees. Deze categorie die op lange termijn fors nieuwe biokopers wist aan te trekken, deed het vorig jaar minder goed.

Zo'n 65% van de Belgische gezinnen kopen wel eens biogroenten en zijn hiermee de grootste kopersgroep. De tweede belangrijkste kopersgroep is 'fruit' met 48%. Sinds 2005 is het kopersaantal voor fruit ruim verdubbeld. Op de derde plaats komt zuivel met 46 kopers op de honderd en dat aantal groeit van jaar op jaar. De biobroodkopers nemen de vierde plaats in. Eén op de drie Belgische gezinnen koopt wel eens een biobrood.

Het aantal kopers van bio-eieren staat op de vijfde plaats met 24%. De sterkste groei deed zich voor bij bio-aardappelen. Hier verdubbelde het aantal kopers van 10 naar 20 op de honderd. Vlees, gevogelte en vleeswaren stagneerden op hetzelfde niveau als in 2015. Het rijtje wordt afgesloten door de vleesvervangers met 8 kopers op 100.

Figuur 16: percentage kopers van enkele bio-verscategorieën, België, 2005-2016

Bron: GfK Belgium

De alleenstaanden, zowel oud als jong, hebben het hoogste bio-aandeel van 4 à 6%.

In absolute cijfers zijn de welgestelde gezinnen met kinderen en de welgestelde gepensioneerden de belangrijkste groep biokopers. Samen zijn zij verantwoordelijk voor de helft van de biobestedingen terwijl zij 39% van de bevolking uitmaken.

De grootste stijging qua bio-aandeel, in de periode 2008 tot 2016, vinden we vooral bij de tweeverdieners zonder kinderen en bij de welgestelde gezinnen met kinderen.

Huishoudens met kinderen met een beperkt inkomen hebben het laagste bio-aandeel: 1%. Deze bevolkingsgroep heeft zijn bio-aandeel wel verdubbeld sinds 2008. De introductie en uitbouw van heel wat bioproducten in hard discount ligt hiervoor aan de basis.

Tabel 14: marktaandeel verse bioproducten in de totale voedselbesteding (excl. dranken), per kopersgroep, 2008-2016

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
jonge alleenstaande <40j	4,5%	3,1%	2,5%	2,4%	2,9%	3,0%	1,7%	3,9%	5,6%
tweeverdieners	0,8%	1,9%	1,8%	2,0%	2,4%	1,7%	1,8%	1,9%	2,6%
huishoudens met kinderen, beperkt inkomen	0,5%	0,6%	0,8%	0,8%	0,7%	0,8%	0,9%	1,0%	1,0%
welgestelde huishoudens met kinderen	1,1%	1,4%	1,8%	1,7%	2,0%	2,4%	2,6%	3,4%	3,5%
kostwinner (2p)	2,1%	1,4%	1,8%	1,6%	1,4%	1,8%	2,4%	2,6%	3,3%
alleenstaande >40j	1,8%	2,4%	3,2%	3,8%	3,1%	3,9%	4,1%	4,1%	4,3%
gepensioneerden met beperkt inkomen	1,8%	2,2%	2,2%	2,5%	2,5%	2,5%	2,4%	2,8%	2,9%
welgestelde gepensioneerden	1,7%	1,8%	2,2%	2,2%	2,5%	2,6%	2,5%	2,4%	2,9%

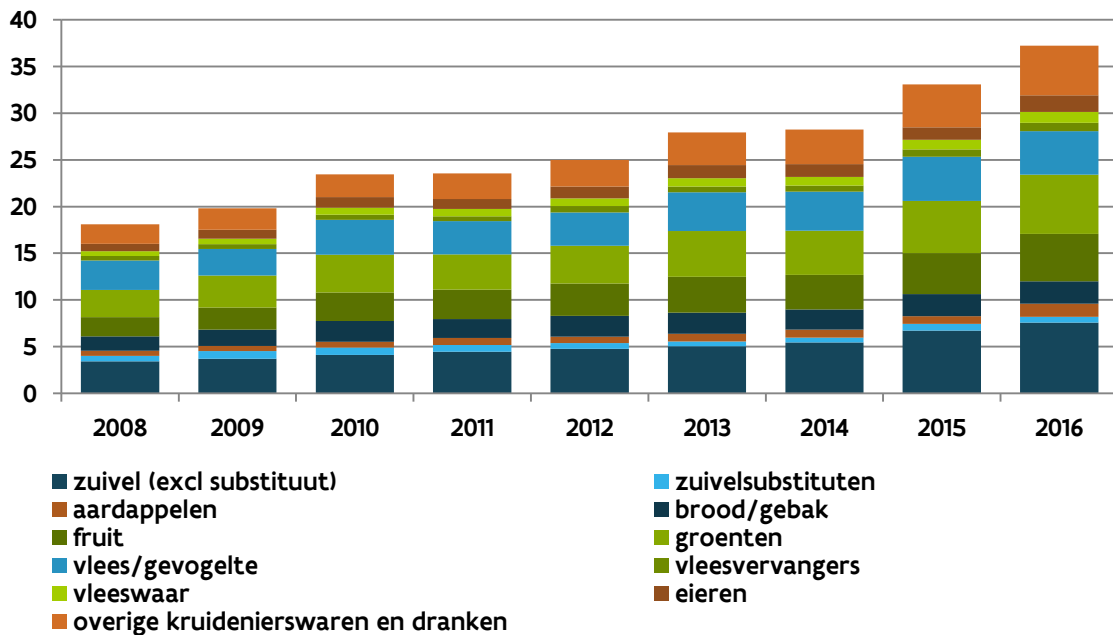
Bron: GfK Belgium

6.5 BIOBESTEDINGEN PER CAPITA IN STIJGENDE LIJN

Naar besteding per capita is biozuivel koploper, met 7,57 euro per kop gevolgd door de biogroenten met 6,31 euro. Verder volgen fruit (5,07 euro) en vlees/gevogelte (4,68 euro). Aan biobrood en banket wordt 2,42 euro per Belg besteed. Bio-eieren volgen met 1,77 euro, bioaardappelen met 1,39 euro en biovleeswaren met 1,14 euro. De biovleesvervangers en biozuivelsubstituten sluiten de rij en blijven onder de één euro per capita.

////////////////////////////////////

Figuur 17: besteding biologische voeding en dranken per categorie in België, in euro per capita op totale bevolking, 2008-2016

Bron: GfK Belgium

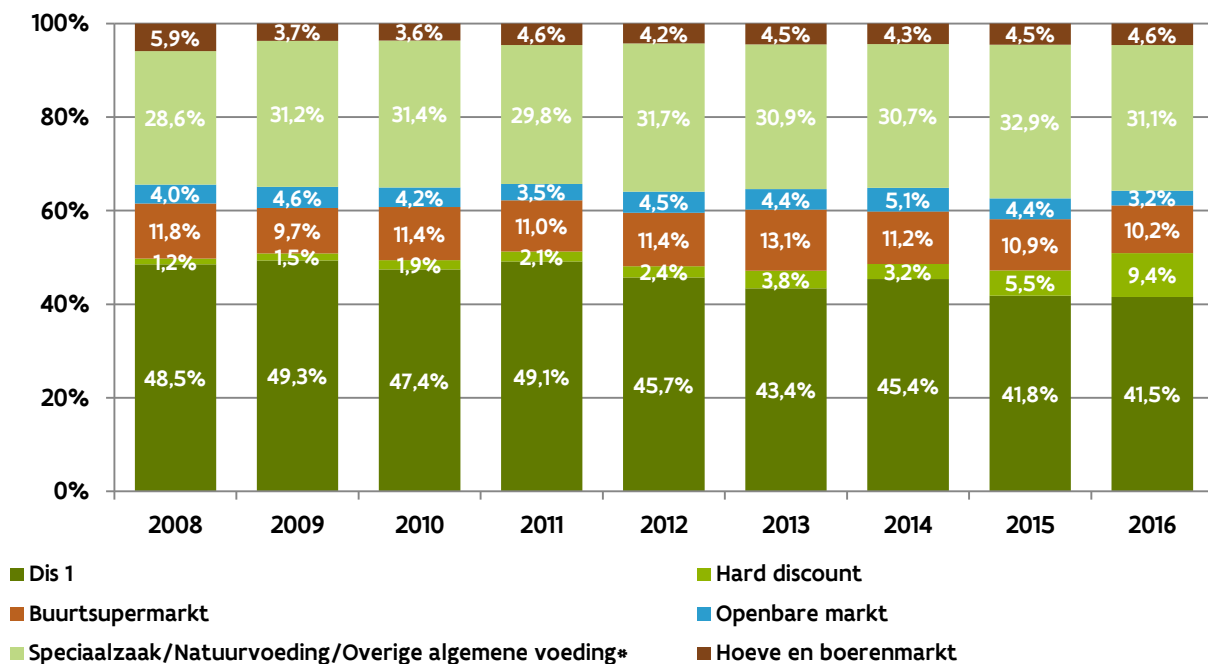
6.6 HARD DISCOUNT IS GROOTSTE GROEIËR

Met een marktaandeel van 9,4% blijft hard discount een bescheiden speler op de biomarkt maar het is wel het sterkst groeiende kanaal. De klassieke supermarkt (Dis 1) verloor terrein sinds 2008 maar blijft het grootste biokanaal met 41,5% marktaandeel. Op de tweede plaats volgt het gespecialiseerde kanaal (speciaalzaak/natuurvoeding/superettes waaronder ook Bioplanet) met een aandeel van zo'n 31%. De buurtsupermarkt is het derde belangrijkste kanaal voor biovoeding met een marktaandeel van iets meer dan 10%.

De rechtstreekse verkoop (hoeve en boerenmarkt) en de openbare markt schommelen rond de 4 à 5% marktaandeel.

21% van het aanbod van hoefewinkels en boerenmarkten zijn bioproducten. Dat is een hoger dan gemiddeld percentage in het assortiment. In de hard discount vinden we relatief het minst biologische producten terug (1,3%).

Figuur 18: distributiekanaalen biologische voeding en dranken in België, in % van de besteding, 2008-2016

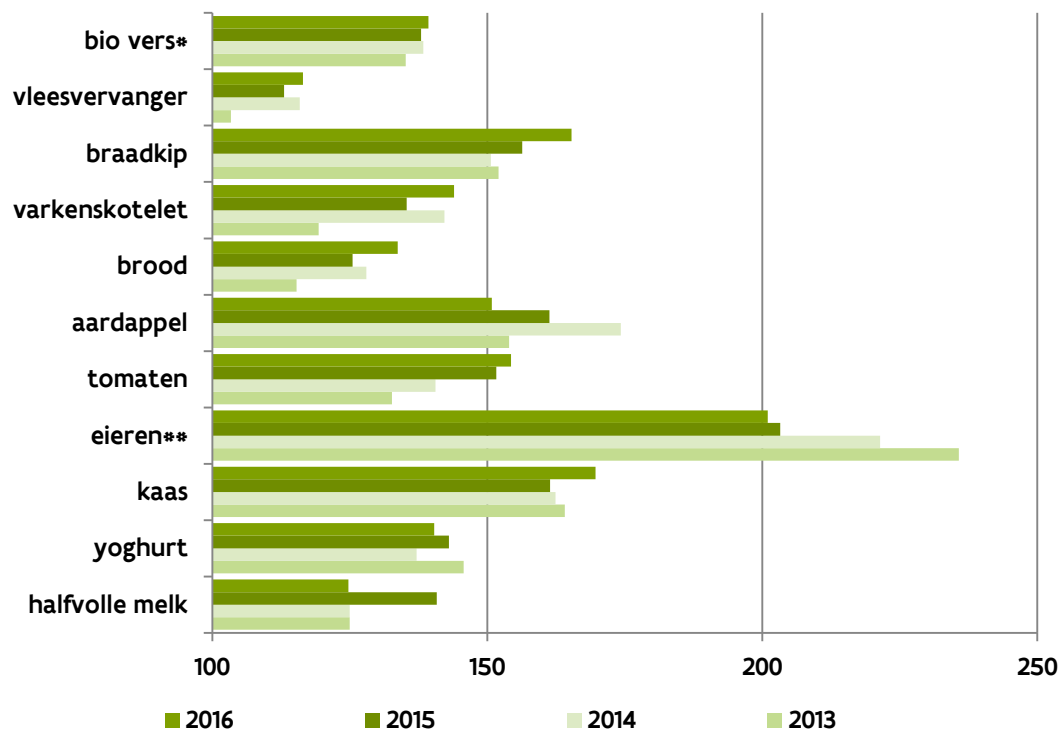
DIS 1: AH, Alma, Carrefour hyper/GB/market, Champion, Colruyt, Cora, Delhaize, De Leeuw, Metro en Red Market - *Bioplanet valt onder algemene voeding
Bron: GfK Belgium

Biologische versproducten zijn gemiddeld een derde duurder dan gangbare producten. Dat prijsverschil blijft stabiel over de jaren heen. Er zijn grote verschillen per product. Het grootste verschil is er bij eieren. Een bio-ei is dubbel zo duur als een standaard scharrelei. Het prijsverschil voor eieren bleef nagenoeg stabiel. Het kleinste prijsverschil is er bij vleesvervangers. Hier is de biovariant slechts 16% duurder dan het gangbare product.

Ook de evolutie van het prijsverschil verschilt van product tot product. Het prijsverschil in 2016 ten opzichte van het jaar ervoor was groter voor onder andere: brood, varkenskotelet, braadkip en kaas. Bij halfvolle melk en aardappelen was het prijsverschil kleiner. Voor yoghurt, eieren en vleesvervangers bleef het prijsverschil ongeveer stabiel.

Figuur 19: prijsverschil enkele bioproducten versus gangbaar in België (index: gangbaar=100), 2013-2016

*: selectie verscategorieën VLAM

** : vergelijking met standaard scharrelei

Bron: GfK Belgium

BIJLAGE 1: OPPERVLAKTEN PER TEELT

plantaardige productie	2016		totaal
	aantal hectare		
OPPERVLAKTES	IN OMSCHAKELING	BIOLOGISCH	
Akkerbouwgewassen en braak land	481,38	543,27	1.024,65
maïs (korrel, silo, suiker)	112,98	93,75	206,73
tarwe	142,05	40,38	182,43
wintergerst	3,53	10,78	14,31
zomergerst	23,60	57,21	80,81
brouwgerst	0,00	3,30	3,30
rogge	0,00	9,73	9,73
haver	16,74	21,04	37,78
triticale	19,76	105,59	125,35
spelt	13,24	33,34	46,58
andere granen	25,11	73,50	98,61
boekweit	4,05	1,24	5,29
quinoa	0,00	1,61	1,61
miscanthus	3,84	3,50	7,34
erwten (droog geoogst)	47,66	7,55	55,21
tuin- en veldbonen (droog geoogst)	7,03	23,23	30,26
zonnebloempitten	11,42	0,00	11,42
braak (faunabraak, spontane bedekking,)	1,45	4,57	6,02
niet-bittere lupinen	0,00	1,24	1,24
suikerbieten	4,53	0,00	4,53
voederbieten	7,34	5,00	12,34
luzerne	13,73	20,25	33,98
voederwortelen	0,00	0,00	0,00
andere voedergewassen (incl voederrapen, voederkool)	1,47	2,53	4,00
hennep	0,00	4,57	4,57
vezelvlas	10,35	0,00	10,35
hop	0,00	12,07	12,07
koolzaad	11,50	0,00	11,50
andere oliehoudende zaden	0,00	1,16	1,16
zaden	0,00	1,93	1,93
cichorei	0,00	4,20	4,20
Bodembedekkers	405,59	938,36	1.343,95
vlinderbloemigen	1,25	3,24	4,49
niet-vlinderbloemige groenbemester (phacelia, bladrammenas, gele mosterd, tagetes)	6,32	6,01	12,33
klavers (grasklaver+klaver, eenjarig en meerjarig, rode klaver)	391,07	908,56	1.299,63
andere bedekking (andere, bloemenmengsel, snijrogge)	6,95	20,55	27,50
Sierteelt	1,99	6,39	8,38
sierteelten	1,99	6,39	8,38
Weiland en bossen	1.219,94	2.100,22	3.320,16
grasland (totaal)	1.151,45	1.413,72	2.565,17
permanent grasland	92,31	183,39	275,70
tijdelijk grasland	13,03	38,59	51,62
grasland - tijdelijk of permanent niet gespecificeerd	1.027,59	1.191,74	2.219,33

////////////////////////////////////

champignons	0,00	1,08	1,08
kruiden (basilicum, kervel, peterselie, bieslook, geneeskrachtige kruiden)	1,24	30,61	31,85
andere groenten	64,61	176,04	240,65
Fruit	90,04	413,14	503,18
aardbeien	0,07	8,45	8,52
meerjarige fruitteelten	80,38	302,20	382,58
appelen	30,11	149,07	179,18
peren	19,97	58,76	78,73
kersen	2,30	13,35	15,65
pruimen	0,00	3,91	3,91
perziken	0,00	0,35	0,35
andere (niet gespecificeerd)	28,00	76,76	104,76
weiland met oogstbare fruitbomen	2,55	35,49	38,04
noten (hazelnoten, walnoten)	1,97	1,68	3,65
kleinfruit (frambozen, bessen)	2,55	61,15	63,70
frambozen	0,06	4,78	4,84
bessen	2,49	56,37	58,86
druiven	0,43	1,55	1,98
andere éénjarige fruitteelten	1,70	1,91	3,61
wijnstokken	0,39	0,71	1,10
TOTAAL	2.395,90	4.564,10	6.960,00

////////////////////////////////////